

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 37/2016-17

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 3. februára 2016 predbežne prerokoval sťažnosť [REDACTED], a maloletých [REDACTED], [REDACTED] a [REDACTED], všetci bytom [REDACTED], zastúpených matkou [REDACTED], právne zastúpených advokátkou JUDr. Zuzanou Olexovou, LL.M., OLEXOVA VASILISIN s. r. o., advokátska kancelária, Dunajská 18, Bratislava, vo veci namietaného porušenia ich základných práv podľa čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 8 Cop 320/2015 z 31. augusta 2015 a takto

rozhodol:

Sťažnosť [REDACTED] a maloletých [REDACTED], [REDACTED] a [REDACTED] [REDACTED] o d m i e t a ako neprípustnú.

Odôvodnenie:

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 30. decembra 2015 doručená sťažnosť [REDACTED], [REDACTED] (ďalej len „sťažovateľka“), a maloletých [REDACTED], [REDACTED] a [REDACTED], všetci bytom [REDACTED]

██████ (ďalej len „maloletí sťažovatelia“), zastúpených sťažovateľkou (spolu ďalej len „sťažovatelia“), ktorou namietajú porušenie svojho základného práva na súkromný a rodinný život podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 dohovoru uznesením Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 8 CoP 320/2015 z 31. augusta 2015 (ďalej aj „namietané uznesenie“).

Z obsahu sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka vystupuje v procesnom postavení odporkyne v konaní o návrhu otca (ďalej len „navrhovateľ“) na nariadenie návratu maloletých sťažovateľov do krajiny obvyklého pobytu – Českej republiky, vedenom pred Okresným súdom Košice I (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 18 P 27/2015. Okresný súd uznesením sp. zn. 18 P 27/2015 zo 4. mája 2015 nariadil, aby sťažovateľka navrátila maloletých sťažovateľov do miesta a pod jurisdikciu ich obvyklého pobytu v Českej republike. Sťažovatelia v sťažnosti uviedli, že sťažovateľka je v súčasnosti v rozvodovom konaní s navrhovateľom, ktorý už od narodenia najstaršieho syna bol ťažko závislý na alkohole a absolvoval protialkoholické liečenie. O deti a domácnosť sa podľa sťažovateľky nestaral, od roku 2010 sa v domácnosti zdržiaval len sporadicky, mal pomery s inými ženami. V auguste 2012 navrhovateľ opustil spoločnú domácnosť, pričom neobmedzenú možnosť styku so svojimi deťmi využíval len minimálne, celá starostlivosť o maloletých spočívala na sťažovateľke. Navrhovateľ prispieval sťažovateľke sumou, ktorá nestačila na pokrytie základných potrieb napriek tomu, že on sám pochádza z nadpriemerne zámožnej rodiny. Sťažovateľku po skončení rodičovskej dovolenky prepustili z práce (bola zamestnaná v spoločnosti svokrovcov) a odobrali jej i motorové vozidlo, čo jej starostlivosť o maloletých sťažovateľov ešte viac sťažilo. Podľa sťažovateľky v roku 2012 jej bolo rodinou navrhovateľa ponúknuté, aby sa odsťahovala aj s deťmi na Slovensko. Keďže finančná situácia sťažovateľky bola neúnosná, podala návrh na zverenie detí do osobnej starostlivosti a úpravu pomerov k maloletým deťom. V roku 2014 bola sťažovateľka spolu s maloletými sťažovateľmi nútená presťahovať sa na Slovensko k svojim rodičom, pričom navrhovateľ jej ponúkol, že jej bude platiť mesačne 10 000 CZK

a raz mesačne pricestuje za deťmi. Sám navrhovateľ pri sťahovaní sťažovateľky a maloletých sťažovateľov na Slovensko pomáhal svojím autom. V roku 2014 sa prostredníctvom Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže uskutočnila mediácia medzi navrhovateľom a sťažovateľkou, avšak tá bola neúspešná.

Proti uzneseniu okresného súdu zo 4. mája 2015 podala sťažovateľka odvolanie. Krajský súd namietaným uznesením potvrdil prvostupňové rozhodnutie, s ktorým sa v celom rozsahu stotožnil. Oba všeobecné súdy konajúce v tejto veci dospeli k záveru, že v zmysle ustanovení Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (ďalej len „Haagsky dohovor“) boli maloletí sťažovatelia premiestnení z obvyklého miesta pobytu neoprávnene vychádzajúc z právneho názoru, že primárnym cieľom Haagskeho dohovoru je zabezpečiť návrat detí. Krajský súd ďalej uviedol, že pri rozhodovaní v danej veci sa dôsledne riadil článkom 11 Nariadenia Rady (ES) č. 2201/2013 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností.

Podľa názoru sťažovateľov *„súd nezistil riadne skutkový stav veci, ktorý mal zisťovať aj bez návrhu, vec nesprávne právne posúdil, poskytnuté dôkazy vyhodnotil nesprávne. V prvom rade súd neskúmal, či návrat detí za daných skutkových okolností nepredstavuje závažný zásah do ich práva na rodinný a súkromný život v zmysle Dohovoru, ktorý je nadriadený Haagskemu dohovoru. Popri snahe až nepochopiteľne sa držať ustanovenia čl. 11 Nariadenia súd opomenul riadne preskúmať dôležité výnimky z nariadenia návratu detí podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru, čo má za následok arbitrárnosť celého rozhodnutia.“*. Sťažovatelia sa domnievajú, že všeobecné súdy rozhodli v rozpore s čl. 13 Haagskeho dohovoru, ktorý upravuje dôvody, za splnenia ktorých všeobecný súd nemusí nariadiť návrat dieťaťa do miesta obvyklého pobytu. Sťažovatelia sú toho názoru, že v ich prípade boli naplnené všetky štyri dôvody, na ktoré súdy neprihliadli.

K naplneniu jednotlivých dôvodov v zmysle čl. 13 Haagskeho dohovoru sťažovatelia uviedli:

a) K existencii vážneho nebezpečenstva ujmy a neznesiteľnej situácie – sťažovatelia poukázali na nález ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 100/2014 z 23. mája 2014, v ktorom ústavný súd uviedol, že „návrat dieťaťa nemožno (v súlade s judikatúrou ESLP) nariadovať automaticky alebo mechanicky a v každom prípade sa musí posudzovať najlepší záujem dieťaťa...“. Sťažovatelia argumentovali, že v ich prípade všeobecné súdy nariadili návrat maloletých sťažovateľov do Českej republiky bez toho, aby bola posúdená celková situácia a následky tohto rozhodnutia, pretože núteným návratom budú maloletí sťažovatelia vystavení psychickej ujme a uvedení do neznesiteľnej situácie. Sťažovatelia poukázali na skutočnosť, že súdy neskúmali ani vzťahy so širšou rodinou, pričom otec ani jeho rodičia sa o maloletých sťažovateľov nezaujímajú. Naopak, sťažovateľka, ako aj jej rodičia deti milujú. Súdy podľa sťažovateľov v konaní neprihliadli na názor kolízneho opatrovníka, ktorý sa priklonil k záveru, že je v záujme detí ostať s matkou na Slovensku, ako aj k podobnému názoru psychológa [REDAKOVANÉ] prítomného počas výsluchu. V súvislosti s naplnením tohto dôvodu v zmysle čl. 13 Haagskeho dohovoru sťažovatelia poukázali na relevantnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), napr. rozhodnutie vo veci Neuligner a Shuruk proti Švajčiarsku (sťažnosť č. 41615/07), rozhodnutie vo veci Šneersone a Kampanella proti Taliansku (sťažnosť č. 14737/09), ako aj nález ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 100/2014.

b) Nesúhlas dieťaťa s návratom do miesta obvyklého pobytu – všeobecné súdy vo svojich rozhodnutiach uviedli, že nebolo potrebné prihliadnuť na názor maloletých sťažovateľov, pretože ich mentálna úroveň im nedovoľuje pochopiť predmet konania. V zmysle Haagskeho dohovoru však súd je povinný vždy prihliadnuť na názor maloletého dieťaťa, pokiaľ je toto vo veku, že to je možné. Ako vyplýva zo správy predloženej Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Prešov, maloletí sťažovatelia [REDAKOVANÉ] (10 rokov) a [REDAKOVANÉ] (8 rokov) sa zhodne vyjadrili, že chcú ostať s mamou, a predstava, že by bývali u otca s jeho novou priateľkou, sa im nepáči. Menovaní maloletí sú vo veku, kedy sú dostatočne rozumovo vyspelí, aby súd zobral do úvahy ich postoj. Súd v tejto veci „odignoroval názor maloletých detí“, čím došlo k porušeniu ich práva na vyjadrenie názoru závažným spôsobom.

c) Súhlas otca s premiestnením maloletých detí – podľa tvrdenia sťažovateľov navrhovateľ viackrát ústne výslovne súhlasil s tým, aby sa sťažovateľka s deťmi odsťahovala, čo sťažovatelia dokumentujú nahrávkou a jej prepisom. V tejto súvislosti je podľa sťažovateľov potrebné vziať do úvahy, že navrhovateľ sám pomáhal so sťahovaním na Slovensko a svoj súhlas na vystahovanie taktiež udelil počas mediácie. V súdnom konaní bolo teda predložených viacero dôkazov, z ktorých jednoznačne vyplýva, že navrhovateľ súhlas s presťahovaním udelil.

d) Výkon opatrovníckeho práva nebol otcom realizovaný – súdy vo svojich rozhodnutiach uviedli, že navrhovateľ v čase premiestnenia detí opatrovnícke právo vykonával napriek tomu, že zo skutkových okolností veci vyplynulo, že domácnosť opustil, o deti sa nestaral, svojej vyživovacej povinnosti sa chcel následne zbaviť úplne a maloletých sťažovateľov sa snažil odsťahovať na Slovensko. Svoje opatrovnícke právo vykonával podľa sťažovateľov len formálne a rovnako formalisticky k jeho hodnoteniu pristúpil aj krajský súd.

Z uvedeného podľa sťažovateľov vyplýva, že uznesenie krajského súdu, v ktorom krajský súd bez vysvetlenia dospel k záveru, že opatrovnícke právo vykonávané bolo, súhlas navrhovateľa s premiestnením maloletých sťažovateľov daný nebol a záruky poskytnuté na ochranu záujmov detí po návrate do Českej republiky sú dostatočné, je rozhodnutím nepreskúmateľným a arbitrárnym, vydaným v rozpore s judikatúrou ESĽP.

Sťažovatelia ďalej uviedli, že ich sťažnosť je prípustná, keďže vyčerpali všetky dostupné opravné prostriedky a tiež podali dovolanie proti namietanému rozhodnutiu krajského súdu.

Na základe uvedeného navrhuje, aby ústavný súd takto rozhodol:

„1. Krajský súd v Košiciach rozhodnutím č. 8CoP/320/2015 zo dňa 31.08.2015 porušil právo sťažovateľov na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Krajský súd v Košiciach rozhodnutím č. 8CoP/320/2015 zo dňa 31.08.2015 porušil právo sťažovateľov na súkromný a rodinný život podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy SR a na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

3. Sťažovateľom sa priznáva primerané finančné zadosťučinenie 3.000 EUR každému, ktoré je porušovateľ povinný zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti nálezu.

4. Sťažovateľom sa priznáva náhrada trov právneho zastúpenia v sume 691,37 EUR, ktorú je porušovateľ povinný vyplatiť na účet právneho zástupcu... do 15 dní od právoplatnosti tohto nálezu.“

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak.

Pri predbežnom prerokovaní návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd

na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Podľa § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde sťažnosť nie je prípustná, ak sťažovateľ nevyčerpal opravné prostriedky alebo iné právne prostriedky, ktoré mu zákon na ochranu jeho základných práv a slobôd účinne poskytuje a na ktorých použitie je sťažovateľ oprávnený podľa osobitných predpisov.

Princíp subsidiarity zakotvený v čl. 127 ods. 1 ústavy znamená, že ústavný súd môže konať o namietanom porušení práv sťažovateľa a vecne sa zaoberať iba tými sťažnosťami, ak sa sťažovateľ nemôže v súčasnosti a nebude môcť ani v budúcnosti domáhať ochrany svojich práv pred iným súdom prostredníctvom iných právnych prostriedkov, ktoré mu zákon na to poskytuje. Namietané porušenie niektorého zo základných práv alebo slobôd teda nezakladá automaticky aj právomoc ústavného súdu na konanie o nich.

Zmyslom a účelom uvedeného princípu subsidiarity je to, že ochrana ústavnosti nie je a ani podľa povahy vecí nemôže byť výlučne úlohou ústavného súdu, ale je úlohou všetkých orgánov verejnej moci v rámci im zverených kompetencií. Všeobecné súdy, ktoré sú v občianskom súdnom konaní povinné vykladať a aplikovať príslušné zákony na konkrétny prípad v súlade s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 5 ústavy, sú primárne zodpovedné aj za dodržiavanie tých práv a základných slobôd, ktoré ústava alebo medzinárodná zmluva dotknutým fyzickým osobám zaručuje. Ústavný súd predstavuje v tejto súvislosti ultima ratio inštitucionálny mechanizmus, ktorý nasleduje až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popieranie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu podľa zásad uvedených v § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde (III. ÚS 149/04, IV. ÚS 135/05, III. ÚS 114/2010).

Zo sťažnosti vyplýva, že sťažovatelia namietajú porušenie nimi označených práv uznesením krajského súdu, proti ktorému využili možnosť podať mimoriadny opravný

prostriedok – dovolanie, o ktorom dosiaľ nebolo Najvyšším súdom Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) rozhodnuté.

Zo stabilnej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že právomoc poskytnúť ochranu označeným právam sťažovateľky má najprv a predovšetkým najvyšší súd ako súd dovolací (k podobným záverom už ústavný súd dospel vo veciach napr. m. m. III. ÚS 114/2010, III. ÚS 199/2010, III. ÚS 462/2011, I. ÚS 480/2013).

Vzhľadom na skutočnosť, že sťažovatelia svoje námietky uplatnili v sťažnosti podanej ústavnému súdu, ako aj v dovolaní, pričom v čase rozhodovania ústavného súdu nie je dovolacie konanie ešte skončené, bolo dôvodné sťažnosť proti uzneseniu krajského súdu odmietnuť pre jej predčasnosť, pretože o ochrane označených práv, ktorých porušenie sťažovatelia namietajú, bude ešte rozhodovať najvyšší súd ako súd dovolací. Podanie dovolania a súbežne s ním aj podanie sťažnosti ústavnému súdu navodzuje situáciu, keď uvedený princíp subsidiarity síce vylučuje právomoc ústavného súdu, ale iba v čase do rozhodnutia najvyššieho súdu o dovolaní. Tejto situácii zodpovedá aplikácia § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde, podľa ktorého je sťažnosť neprípustná, ak sťažovateľ nevyčerpal opravné prostriedky alebo iné právne prostriedky, ktoré mu zákon na ochranu jeho základných práv alebo slobôd účinne poskytuje.

Ústavný súd preto zaujal názor (podobne napr. I. ÚS 358/09, III. ÚS 114/2010), že v prípade podania mimoriadneho opravného prostriedku (dovolania) a súbežne podanej sťažnosti na ústavnom súde je sťažnosť považovaná za prípustnú až po rozhodnutí o takomto mimoriadnom opravnom prostriedku.

Ústavný súd sa v daných okolnostiach musel zaoberať aj úvahou, aké dôsledky bude mať pre sťažovateľov prípadné posúdenie dovolania najvyšším súdom ako dovolania neprípustného. Pre tento prípad ústavný súd majúci na zreteli účel základného práva na súdnu ochranu a inú právnu ochranu zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru konštatuje, že v prípade procesného rozhodnutia najvyššieho súdu o dovolaní bude sťažovateľom lehota na podanie

sťažnosti ústavnému súdu považovaná za zachovanú aj vo vzťahu k predchádzajúcemu právoplatnému uzneseniu krajského súdu (porovnaj tiež rozsudok ESLP z 12. 11. 2002 vo veci Zvolský a Zvolská verzus Česká republika, sťažnosť č. 46129/99, body 51, 53 a 54).

Vzhľadom na tieto skutočnosti sa ústavný súd podanou sťažnosťou meritórne nezaoberal, ale podľa zásady ratio temporis ju ako neprípustnú podľa § 53 ods. 1 v spojení s § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde odmietol.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 3. februára 2016